

İslam Ceza Hukukunda İnfazın Temel İlkeleri¹

Mustafa Özgür²

Özet: İslam ceza hukukunun bir kısım suçlar için bedene yönelik cezalar öngörmesi, cezaların infazı konusunu cezalandırma sürecinin en önemli unsuru haline getirmiştir. Günümüzde İslam ceza hukuku, mer'î olmaması nedeniyle teoride kalan bir hukuk sistemidir. Bu durum toplum nezdinde İslam ceza hukuku hakkında yanlış kanaatlerin oluşmasına sebep olmuş, infazın belli kural, kaide ve ilkelerinin olduğu göz ardı edilmiştir. Bunun böyle olmasında İslam ceza hukukunu uyguladıklarını iddia edip tam manasıyla uygulamayan ülkelerin rolü de inkâr edilemez. Bu çalışmayla İslam ceza hukukunda cezaların infazının gelişi güzel yapılmadığını ve infazın, çerçevesi ayet ve hadislerle çizilmiş, belli başlı ilkelerinin olduğunu ortaya koymayı amaçladık. Temel fıkıh metinlerinden hareketle cezaların infazında uyulması gereken dört temel ilke olduğunu tespit ettik. Bu ilkeler; infaz anında mahkûmun hak ettiği cezanın dışında başka bir cezayla cezalandırılmasının önüne geçen kanunilik ilkesi, infazın gizli saklı bir şekilde sadece cellatla mahkûmun baş başa kaldığı bir ortamda yerine getirilmesini engelleyen alenilik ilkesi, infaz anında mahkûmun suçlu da olsa bir insan olduğunun göz ardı edilmediği insanîlik ilkesi ve kendiliğinden hak almayı engelleyip toplumun kaosa sürüklenmesini engelleyen merkezîlik ilkesidir.

Anahtar Kelimeler: İslam ceza hukuku, infaz, kanunîlik, alenîlik, insanîlik, merkezîlik.

Basic Principles of Execution In Islamic Criminal Law

Abstract: Islamic criminal law made the execution of sentences the most essential element of the punishment process by proposing corporal punishments for some crimes. Today, Islamic Criminal Law is just a theoretical law system because it is not in force. This situation created wrong opinions about Islamic criminal law; and certain rules, norms, and principles of the executions have been ignored. The main cause of these opinions is the countries which claim that they apply Islamic criminal law but in fact, they do not. In this study, we concluded that it is not true, and aimed to present that the execution in Islam has certain principles which are framed with verses and hadiths. By investigating the basic fiqh texts, we have

¹ Bu çalışma “İslam Ceza Hukukunda İnfaz” başlıklı doktora tezime esas alınarak hazırlanmıştır.

² Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sekreteri, mustafasivasi@hotmail.com

determined that there are four basic principles that should be followed on the execution of the punishments. These principles are (a) legality principle, which prevents from punishing with another punishment other than with which the convict deserves; (b) publicity principle, which prevents from executing the punishment on another place other than where the convict would be with the executioner; (c) humanity principle, which the convict is considered as a human; and (d) centrality principle, which prevents from creating chaos in the society by preventing from having a right by itself.

Keywords: Islamic criminal law, execution, legality, publicity, humanity, centrality.

مبادئ التنفيذ الأساسية في القانون الجنائي الإسلامي

الملخص: إنّ فرض العقوبات على أصحاب الجريمة الجنائية من قِبَل القانون الجنائي الإسلامي قد جعل تنفيذ العقوبات أهمّ عنصر في عملية العقوبة. اليوم، يُعدّ القانون الجنائي الإسلامي نظامًا قانونيًا، لكنّه يظل نظريًا بسبب افتقاره إلى الجدارة اللازمة. وقد أدى هذا الموقف إلى تشكيل قناعات زائفة حول القانون الجنائي الإسلامي في أعين المجتمع، وتم تجاهل حقيقة وجود قواعد ومبادئ معيّنة لعمليات الإعدام. لا يمكن إنكار وجود دول تدّعي أنّها تمارس القانون الجنائي الإسلامي في مثل هذه الحالة ولكنها في الحقيقة لا تطبّقه كاملاً. تهدف هذه الدراسة إلى إظهار أنّ تنفيذ العقوبات في القانون الجنائي الإسلامي ليس عشوائيًا بل يقوم على بعض المبادئ والمعايير التي وضعتها الآيات والأحاديث. وبناءً على النصوص الفقهية الأساسية يبدو أنّ هنالك أربعة مبادئ أساسية يجب اتباعها في تنفيذ العقوبات وهي: مبدأ الشرعية، والذي يمنع السجن من العقاب بعقوبة أخرى غير عقوبته في أثناء الإعدام. ومبدأ الإعلان، والذي يمنع تنفيذ الإعدام بطريقة غامضة في بيئة يكون فيها الجأاد وحده مع السجن. ومبدأ الإنسانية الذي يُتّعامل فيه مع السجن على أنّه إنسان على الرغم من أنّه مذنب. ومبدأ المركزية، والذي يمنع الحقّ للدولة في تقرير المصير لمنع المجتمع من الانجرار إلى الفوضى.

الكلمات المفتاحية: القانون الجنائي الإسلامي، الإعدام، الشرعية، الإعلان، الإنسانية، المركزية.

GİRİŞ

Cezalandırma işlemi dört aşamadan oluşmaktadır. Bunlar; suç, ceza, yargılama ve infaz aşamalarıdır. Suç aşamasında hangi fiilin suç olarak kabul edileceği belirlenirken, ceza aşamasında hangi suç için hangi cezanın takdir edilmesi gerektiği belirlenmektedir. Yargılama aşamasında suçlunun muhakeme edilerek işlediği suç karşısında verilecek ceza takdir edilir. Son aşama olan infaz aşaması ise takdir edilen cezanın hayata geçirilmesi evresidir. Bu süreçteki en önemli evre infaz evresidir. Çünkü takdir edilen ceza infaz edilmediğinde diğer aşamalar anlamsız kalmaktadır. Bu nedenle İslam ceza hukukunda “infaz yargılamanın bir parçasıdır, infaz olmayınca

yargılama süreci de yok sayılır”³ denilerek infazın önemine vurgu yapılmıştır.

Diğer taraftan İslam ceza hukuku, ciddi yaptırımlar içermesi nedeniyle çok tartışılan ve merak edilen konulardan birisidir. Dünya üzerinde birkaç ülkenin kısmen uygulaması hariç tutulursa; mer’î bir ceza hukuku olmaması, bu ceza hukuku hakkında insanların yanlış kanaate sahip olmasına neden olmuştur. Neticede; İslam ceza hukukunun acımasız, kuralsız ve ilkesiz infazları içinde barındıran bir sistem olduğu zihinlerde yer etmiştir. Bu çalışma ile durumun böyle olmadığı, İslam ceza hukukunda infazların belli ilke ve prensiplerinin olduğu ortaya konularak zihinlerdeki negatif algının yıkılmasına katkı sunmak amaçlanmıştır.

İslam hukuku yapısı itibarıyla meseleci bir metot takip ettiği için infaz ve infaza ait temel ilkeler bir başlık altında bulunmayıp kitâbu’l-hudûd, kitâbu’l-cinâyât gibi cezalara ait çeşitli bölümler içerisinde yer almaktadır. Buradan hareketle araştırmada, mezheplerin temel metinlerinde yer alan meselelerden hareketle İslam ceza hukukunda infazın ilkeleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

1. İNFAZIN TEMEL İLKELERİ

İslam hukuk sisteminde cezalar, büyük bir oranda bedenle alakalı yaptırımlar içermektedir. Bedenî cezalar ise geri dönüşü ve telafisi mümkün olmayan müeyyidelerdir. Bu nedenle yargılamanın hassas ilkeler çerçevesinde gerçekleştirilmesi gereklidir. Ayrıca infazın da belli kural ve ilkeler dâhilinde icra edilmesi, yargılama sürecinin adilce tamamlanması için zorunludur. Bu doğrultuda fıkıh kitaplarının ilgili bölümlerindeki bilgiler dikkate alındığında İslam ceza hukukunda cezaların infazı konusunda bazı temel ilkelerin var olduğu görülmektedir. Bunları; infazın kanunîliği, infazın insanîliği, infazın alenîliği ve infazın merkezîliği başlıkları altında toplamak mümkündür.

1.1. İnfazın Kanunîliği

Kanunîlik suç için öngörülen cezanın şeklinin ve miktarının önceden belli olması demektir.⁴ Avrupa hukukunun ilk defa Fransız ihtilali neticesinde tanışmış olduğu bu ilke “*kanunsuz suç ve ceza olmaz*” şeklindeki veciz ifade ile ceza hukukunun temel umdelerinden birini oluşturmuştur.⁵ Oysaki bu ilke, 14 asırdır İslam ceza hukukunun temelinde

³ Fahreddin Osman b. Ali b. Mihcen Zeylaî, *Tebyînü’l-hakâik fî şerhi Kenzi’d-dekâik* (Bulak: el-Matbaatü’l-kübra’l-emiriyye, 1313), 3: 168.

⁴ İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 105.

⁵ Ezgi Aygün Eşitli, “Suçların ve Cezaların Kanunîliği İlkesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 104 (2013): 227.

var olan bir ilkedir.⁶ Özellikle had cezaları söz konusu olduğunda kanunîlik ilkesinin varlığı belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Bu cezalarda kıyasın işletilmemesi de kanunîlik ilkesinin doğal bir sonucudur. Yani yeni ortaya çıkmış bir suç had gerektiren suçlara kıyas edilerek cezası takdir edilemez. Had cezaları naslarla sabit olup herhangi bir artırma ve eksiltmenin yapılamayacağı cezalardır. Örneğin zina eden bekâr bir kimsenin cezası, Nur suresi 2. ayette geçtiği üzere yüz celdedir. İnfaz anında bunun ne bir eksiği ne de bir fazlası tatbik edilebilir. Yine aynı şekilde hırsızlık suçunun unsurları, ayet ve hadislerin ışığında fıkıh kitaplarında en ince ayrıntısına kadar belirlenmiştir.⁷ Bu unsurları barındırmayan hiçbir eylem hırsızlık diye isimlendirilemez. Cezayı tatbik etmekle görevli celladın görev tanımı da sıkı kurallarla belirlenmiştir. Dolayısıyla infaz anında, görev tanımının dışına çıkması anlamına gelecek şekilde keyfi davranması mümkün değildir.

Kıyas cezalarında da infazda kanunîlik ilkesi önem arz etmektedir. Mesela öldürme suçu karşılığında verilen kıyas cezasında infaz yetkisi devlete aittir. Ancak infazı gerçekleştirebilecek yeterli beceriye sahip olma şartıyla mağdurun kendisine de infaz yetkisi verilebilir.⁸ Bununla birlikte müessir fiiller karşılığında verilen kıyas cezalarında yeterli beceriye sahip olsa bile infaz yetkisi mağdura verilmez.⁹ Çünkü mağdurun kıyası infaz ederken öfke ve sair sebeplerle aşırı gitmesi ve suçlunun kanunda olmayan bir cezayla cezalandırılması söz konusu olabilir. Kanunîlik ilkesi gereği müessir fiillerdeki kıyas cezalarında infaz yetkisi devlete aittir. Böylelikle

⁶ Abdülkadir Udeh, *et-Teşrû'l-cinâiyyi'l-İslâmî: mukarenen li-kanûni'l-vaz'î* (Beyrut: Daru'l-kâtibi'l-Arabî, t.y.), 1: 118.

⁷ Ebû'l-Mehâsin Abdülvâhid b. İsmail Rûyânî, *Bahrü'l-mezheb fi fûrû'ı mezhebi'l-İmâm eş-Şâfi'î*, thk. Tarık Fethî es-Seyyid (Beyrût: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 2009), 13: 51; Ebû Bekr Alâeddîn Muhammed b. Ahmed b. Ebî Ahmed Semerkandî, *Tuhfetü'l-fukahâ* (Beyrût: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1984), 3: 149.

⁸ Ebû'l-Hüseyn İbn Ebî'l-Hayr Yahyâ b. Ebî'l-Hayr b. Salim b. Es'ad İmrânî, *el-Beyân fi mezhebi'l-İmâm eş-Şâfi'î*, thk. Kasım Muhammed en-Nuri (Beyrut: Dârü'l-minhac, 2000), 11: 406; Ebû Bekr Alâeddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Hanefî Kâsânî, *Bedâiü's-sanâi' fi tertibi's-şerâi'* (Beyrût: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1986), 7: 247; Ebû Abdillâh Muhammed b. Yûsuf b. Ebî'l-Kâsım Mevâk, *et-Tâc ve'l-iklîl li muhtasar-ı Halîl* (Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1994), 8: 320; Ebü'n-Neca Şerefeddin Musa b. Ahmed b. Musa Haccâvî, *el-İkna' li-talibi'l-intifa'*, thk. Abdullatif Muhammed Musa (Beyrut: Dârü'l-marife, t.y.), 4: 181; Mansûr b. Yunus b. Salâhiddîn Buhûti, *Keşşâfü'l-kinâ' an metni'l-İknâ'* (Beyrût: Dârü âlemi'l-kütüb, 1983), 5: 558; Udeh, *et-Teşrû'l-cinâi*, 1: 757.

⁹ Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahman Ruaynî, *Mevahibü'l-celil fi şerhi Muhtasar-ı Halîl*, thk. Zekerîya Ümeyrât (Beyrût: Dârü'l-fikr, 1992), 8: 326; Muhammed Necib Mutî, *Tekmiletu el-Mecmu' şerhi'l-Mühezzeb li's-Şirazi (Nevevî'nin Mecmu'u ve Sübkî'nin Tekmile'si ile birlikte)* (Beyrût: Dârü'l-fikr, t.y.), 18: 448.

infaz işi uzman bir kişiye yahut bir cerraha havale edilerek mahkûmun kanunda olmayan bir ceza ile cezalandırılmasının önüne geçilmiş olur.

Kıyas cezalarının temel gayesi suçlu ile mağdur arasında denklığı sağlamaktır. Ancak suçun işleniş şeklinden veya mağdurda meydana gelen yaralanmanın çeşidinden dolayı denklığı sağlamak her zaman mümkün olmayabilir. Bu durumda kıyas cezası sâkıt olup yerine diyet cezası takdir edilir. Kıyas cezasının sakıt olup yerine diyetin takdir edilmesi de kanunîlik ilkesinin gereğidir. Aksi takdirde mahkûm işlediği suçtan fazlasıyla cezalandırılmış olur ki bu da kanunîlik ilkesine zıt bir durum teşkil eder. Mesela bacak, kalça kemiğinin ortasından veya kaval kemiğinden koparılmışsa; ya da kol, ön kol kemiğinden veya pazu kemiğinden kesilmişse; burun, kemik kısmından kesilip yok edilmişse, failin kıyas edilmesi imkânsızdır.¹⁰ Bu durumda kıyas infaz edilecek olursa kıyasta haddi aşmanın gerçekleşmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu da suçluyla kanunda olmayan bir ceza ile cezalandırmak anlamına gelir.

Ta'zîr cezalarında ise zahiren bakıldığında kanunîlik ilkesine aykırı hareket ediliyormuş gibi gözükse de durum öyle değildir. Zira kanunîlik ilkesine aşırı bağlılık bir süre sonra ceza kanunlarının donuklaşmasına yol açabilmektedir. Çünkü toplum, devamlı gelişen ve değişen bir varlık olduğu için yeni suç çeşitleri ortaya çıkmakta ve bu suçlar için cezalar takdir edilmesi gerekmektedir. İslam hukukunda ta'zîr cezalarının varlığı ceza hukukunun donuklaşmasına mani olmakta, her zaman ve zeminde İslam ceza hukukunu uygulanabilir bir hukuk haline getirmektedir. Kamu otoritesi had ve kıyas kapsamına girmeyen suçlar için cezalar takdir edebilmektedir. Ancak bu takdir yetkisini kullanırken çerçevesini nassların belirlediği bazı alt ve üst sınırlara uymak zorundadır.¹¹

Özetle söylemek gerekirse kanunîlik ilkesi İslam infaz hukukunun en bariz vasıflarından biri olup bununla infaz edilmeyi bekleyen cezaların şahısların insafına bırakılmaması sağlanmış olur.

1.2. İnfazın Alenîliği

İslam ceza hukukunda cezalar infaz edilirken dikkat edilmesi gereken hususlardan biri de infazın gizli değil alenî yapılmasıdır. Fakat alenîlik ilkesi, yalnızca İslam ceza hukukunun bir vasfı olmayıp tarih boyunca

¹⁰ Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl Serahsî, *el-Mebûsût* (Beyrût: Dâru'l-marife, 1989), 26: 80; Ebû'l-Hasan Ali b Muhammed b Habib Máverdí, *el-Hâvî'l-kebir hüve Şerhu Muhtasari'l-Müzenî*, thk. Ali Muhammed Muavvaz-Adil Ahmed Abdülmevcud (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1999), 12: 188; Şamil Dağcı, *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1996), 121.

¹¹ Hasan Tuncay Başoğlu, "Ta'zîr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2011), 40: 199.

infazı gerçekleştirenlerin töhmet altında kalmaması ve cezanın adilce infaz edilmesi hususunda herhangi bir şüpheye mahal vermemek için hemen bütün hukuk sistemlerinde var olan bir ilkedir.¹² Bununla birlikte cezaların tatbikinde temel unsurlardan biri olan alenîlik dönem dönem abartılmış, infaz şehir meydanlarında ve arenalarda herkesin izleyebileceği bir törene dönüşmüş, bazen de ihmal edilip zindan köşelerinde ceza olmaktan çıkıp işkence halini almıştır. Özellikle orta çağ Avrupa'sındaki ceza infaz örneklerine¹³ ya da günümüzde İslam ceza hukukunu uyguladığını iddia eden ülkelere bakıldığında, infazın ceza olmaktan çıkıp seyirlik bir törene dönüştüğü görülmektedir.

Alenîliğin önemli gayelerinden bir tanesi, infazın gizli saklı ve kimseden habersiz bir şekilde, suçluyla celladın baş başa kaldığı bir ortamda uygulanmasını engellemektir. Çünkü infaz tek kişinin insafına bırakılmayacak kadar önemli bir konudur. Fakat alenîlik, cezaların infazını teşhircilik boyutuna getirmek manası da taşımamalıdır. Aksi durumda, cezaları şeffaf ve adilce infaz etme saikiyle yola çıkıp infazı şehir meydanlarında icra edilen bir törene çevirmek, İslam'ın nezih ruhunu zedeleyecektir. Günümüzde İslam ceza hukukunu uyguladığını iddia eden ülkelerden yayınlanan infaz görüntüleri bu ruhtan uzak olup gayrimüslimlerin İslam ve Müslümanlık ile ilgili olumsuz kanaate sahip olmalarına neden olmakta ayrıca Müslümanların bile tepkisini çekmektedir.

Peki infazın alenî yapılması ile ne kastedilmektedir? İnfazın meydanlarda, bütün ahalinin izlemek için toplandığı bir ortamda yerine getirilmesi mi? Yoksa infazın gizli bir şekilde değil, usulüne uygun bir mekânda, seyirlik bir malzemeye dönüştürmeksizin, aynı zamanda infazdan toplumun da haberinin olabileceği bir sistem içerisinde icra edilmesi ve bunun sonucunda cezanın caydırıcılığının artmasını sağlamak mı? Bu sorulara verilecek cevap, alenîlik ilkesinin dinen gerekliliğine dair hükmün mahiyetiyle de alakalıdır. Kasıt birincisiyse alenîlik müstehaptır. Şayet ikincisiyse alenîlik ittifakla infaz esnasında uyulması vacip olan bir ilkedir.¹⁴

İslam hukukunda infazın alenî olması esası Nur Suresi 2. ayette geçen “وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ” “Onların cezasına müminlerden bir grup şahit olsun” ifadesine dayandırılmaktadır. Kâsânî'ye (ö. 587/1191) göre bu ayet

¹² Müntheha Maşalı, *Mukayeseli Hukukta Ölüm Cezası ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi* (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2002), 3.

¹³ Michel Foucault, *Hapishanelerin Doğuşu*, trc. Mehmet Ali Kılıçbay (İstanbul: İmge Kitabevi, 2013), 33.

¹⁴ Kâsânî, *Bedâi'*, 7: 60; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâilî Makdisî İbn Kudâme, *el-Muğnî* (Kâhire: Mektebetü'l-Kahire, 1968), 9: 45; Ruaynî, *Mevahibü'l-celil*, 6: 295.

umum ifade etmektedir. Ayet her ne kadar zina suçunun cezası hakkında nazil olmuşsa da buradaki alenîlik şartı bütün cezalar için geçerlidir. Çünkü had cezalarının hepsinin de gayesi birdir, o da genel önlemedir.¹⁵ Bu da cezanın gizli bir şekilde değil alenî bir şekilde infaz edilmesiyle mümkündür.

Ayette geçen “*tâife*” nin kaç kişiden oluşması gerektiği tartışma konusudur. İbn Abbas (ö. 68/687) ve Mücahid (ö. 103/721) gibi müfessirlere göre “*tâife*”den kasıt haddi uygulayacak olan cellat ve yanındaki bir kişidir. Atâ (ö. 114/732) ve İshak’a (ö. 238/853) göre iki kişidir. Zühri’ye (ö. 124/742) göre “*tâife*”den kasıt cemaattir ve cemaatin en az sayısı da üçtür. İmam Mâlik’e (ö. 179/795) göre dört kişidir, çünkü zina fiili dört kişinin şahitliğiyle ispat edilmektedir. İmam Şafii’den (ö. 204/820), Zühri’nin veya İmam Mâlik’in görüşünü benimsediğine dair iki rivayet vardır. Hasan Basri’ye (ö. 110/728) göre on kişi, Katâde’ye (ö. 117/735) göre ise “*tâife*”den kasıt bir grup insandır.¹⁶ Cessâs (ö. 370/981) ise konuya farklı bir açıdan yaklaşıp zina cezasının infazında bulunması gereken taife hakkında müfessirlerin yukarıdaki görüşlerini sıraladıktan sonra şunları söyler:

“Şâri’in buradaki amacı herhangi bir sayı belirtmek değildir, asıl amaç toplumu cezanın infazından haberdar etmektir. Had cezalarında esas gaye, toplumun aynı suçu tekrardan işlemesini engellemektir. Bu “taife” öyle bir sayıda olmalıdır ki infaz haberi toplum içinde hemen yayılıp herkesin infazdan haberi olsun ve aynı suç tekrar işlenmesin.”¹⁷

Müfessirlerin yaptıkları açıklamalardan ve Cessâs’ın ifadesinden anlaşıldığına göre “*taife*” kelimesiyle büyük kalabalıklar kastedilmemektedir. Bu sayı infaza toplumun içinden bir grubun şahitlik etmesi ve infaz haberinin toplum içinde yayılması maksadının gerçekleşmesi için yeterli bir miktarda olmalıdır. Kanaatimize göre infazın meydanlarda seyir malzemesine dönüşmemesi açısından Cessâs’ın işaret ettiği nokta önemlidir.

Alenîlik konusu fıkıh kitaplarında genellikle zina suçu ve cezası işlenirken ele alınmıştır. Bunun sebebi Kur’ân’da işaret edilen alenîlik ilkesinin zina cezasının anlatıldığı Nur Suresi 2. ayetinde yer almasıdır.¹⁸

¹⁵ Kâsânî, *Bedâi’*, 7: 61.

¹⁶ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 9: 45; Ebû Abdullah Muhammed b Ahmed b Ebî Bekr Kurtubî, *el-Câmi’ li-ahkâmi’l-Kur’ân* (Kâhîre: Dârü’l-küttübî’l-Mısıriyye, 1964), 12: 166.

¹⁷ Ebû Bekr Ahmed b Ali Râzî Cessâs, *Ahkâmü’l-Kur’ân* (Beyrût: Dâru’l-fikr, 2010), 3: 390.

¹⁸ “الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ وَلَشَهِدَ عَدَاؤُهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ” “Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine

Cezanın çeşidine göre alenîlik ilkesinin uygulanmasında da farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Mesela recm cezasının uygulanmasında bizzat uygulayıcı olmaları hasebiyle bir grubun bulunması zaruridir.¹⁹ Kıyas cezasında ve iftira cezasında mağdurun kendisinin ya da yakınlarının bulunması gereklidir, hatta infaza başkasını vekil bile tayin edemez, bizzat kendisinin bulunması gereklidir.²⁰ Çünkü mağdurun son ana kadar suçluyu affetme ihtimali bulunmaktadır. Bu ihtimali ortadan kaldırmamak için infaz anında bizzat bulunmaları şart koşulmuştur. Aynı şekilde şahitlik yoluyla sabit olan suçlarda şahitlerin infaz esnasında bulunması zorunludur. Çünkü şahitlerin son ana kadar şehadetlerinden rücu etme ihtimalleri vardır. Ayrıca söz konusu ceza recm ise ve suç şahitlerin şehadetiyle sabit olmuşsa ilk taşı atma görevi şahitlere aittir. Bu sebeple şahitlerin infaz anında hazır bulunmaları gerekli görülmüştür.²¹

Cezaların infazında alenîlik ilkesinin genel önlemenin yanı sıra başka faydaları da vardır. Mesela söz konusu ilkeyle suçlu, tek kişinin ya da mağdurun insafına terkedilmemiş olur. Ayrıca infaz esnasında celladın bilerek ya da bilmeyerek haddi aşmasına ya da düşmanca tavır sergilemesine mâni olur. Bununla ilişkili olarak cellat herhangi aksi bir durumda töhmet altında kalmaktan kurtulur. Alenîlik ilkesi hem suçluyu hem de infazı yerine getirecek olan infaz memurunu koruması adına önem taşımaktadır.

İnfazların alenî bir şekilde icra edilmesinin amacı infazı gizli olmaktan çıkarıp toplumu infazdan haberdar etmektir. İslam suçluya hak ettiği cezayı vermekle beraber suçlunun onur ve şerefine korunmasına da ehemmiyet gösterir kişi suçlu da olsa onun bir insan olduğunu, şeref ve haysiyetinin bulunduğunu ihmal etmez. İnfazın şehir meydanlarında, herkesin gözü önünde yerine getirilmesi her şeyden önce insan onur ve haysiyetini zedeleyici bir durumdur. İslam suçluya değil suçla, günahkârla değil günahla mücadele halindedir.

Amerikan özgürlük bildirgesi sözcülerinden Doktor Benjamin Rush da halkın önünde verilen cezaların suç eğilimini artırdığının tecrübeyle sabit olduğuna şu ifadeleriyle işaret etmektedir.

yüzer kırbaç vurun. Allah'a ve ahiret gününe inanıyorsanız, Allah'ın dini(nin koymuş olduğu hükmü uygulama) konusunda onlara acıyacağınız tutmasın. Mü'minlerden bir topluluk da onların cezalandırılmasına şahit olsun.” (en-Nûr 24/2)

¹⁹ Semerkandî, *Tuhfetü'l-fukahâ*, 3: 141; Muhammed Emin b Ömer b Abdülazîz ed-Dimaşki İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtar ale'd-Dürri'l-muhtar: şerhi Tenviri'l-ebsar* (Beyrût: Dâru'l-fikr, 1992), 4: 11.

²⁰ Semerkandî, *Tuhfetü'l-fukahâ*, 3: 145.

²¹ Ebû Bekr Ahmed b. Alî Râzî Cessâs, *Şerhu muhtasari't-Tahâvî fi'l-fikhi'l-Hanefî*, thk. İsmetullah İnyetullah Muhammed (Beyrût: Dârü'l-beşâiri'l-İslâmiyye, 2010), 6: 232; Mâverdî, *el-Hâvi'l-kebir*, 13: 212; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 9: 37.

“Herkesin seyrine açık bir şekilde, halkın önünde verilen cezalar, kötü adamları daha da kötüleştirir ve suçların artmasına sebep olur. Suçlunun ıslahı halkın önünde verilen cezayla sağlanamaz. Bu şekilde suçlunun utanç duygusu yok edilmiş olur. Bu utanç duygusu, erdemın en güçlü mevzilerinden biridir.”²²

Kırbaçlanırken kendine saygısını yitiren kişinin toplum önünde kaybetmeye değer hiçbir şeyi kalmamıştır. Acı ile kırbaça duyarsızlık ve kötülüğe karşı arsızlık birlikte gelir. Muhtemelen suçlu eski kötülüklerine, kanunları aracılığıyla kendisine bu cezayı reva gören toplumdan intikam alma arzusunu da ekleyecektir. Nihayetinde bu da suçlunun topluma yönelteceği zararın, nitelik ve nicelik açısından artmasına yol açacaktır.²³ Şeref, haysiyet ve utanma duygusunu kaybetmiş olmanın vermiş olduğu kızgınlıkla, tövbekâr olması gerekirken tekrar aynı suçları işlemesi kuvvetle muhtemeldir.

İnfazın toplum önünde teşhir edilmesinin bir başka mahzurlu tarafı da bu tarz infaz görüntülerinin İslam aleyhine yürütölen propagandalara malzeme yapılmasıdır. Sözde şer’î yönetim ilan ettikten sonra, İslam’ı uygulamaya el ayak kesme, kadın ve erkekleri zina ettiler diye taşılayarak öldürme, olur-olmaz sebeplerle insanların canına kastetmeyle başlayan sözde gruplar vardır. İslamofobi mühendisleri de İslam’ı ve Müslümanları töhmet altında bırakmak için ve İslam’ın yayılmasını engellemek için bu tarz görüntüleri malzeme haline dönüştürmektedir.²⁴ Bunun birçok örneği medya ve internet üzerinden servis edilmektedir. Böylece Müslüman olmayı düşünen yahut kalbi İslam’a ısınan insanlara adeta “Girmeyi düşündüğünüz din olan İslam, insanları bu şekilde sokak ortasında vahşice cezalandırıyor, bunun için bu dine girmeden önce bir daha düşünün ve ona göre karar verin” denilmiş olmaktadır.

İnfazın alenî olmasından maksadın, infazdan toplumu haberdar etmek olduğunu yukarıda ifade etmiştik. Öyleyse infazın meydanlarda ve alelade yerlerde değil, infaz için hazırlanmış özel mekânlarda ya da hapishanelerde icra edilmesi en uygun olanıdır. Bu esnada ceza infaz savcısının yahut hâkiminin, şahitlerin, mağdur veya yakınlarının, infaz memurunun ve cezaevi doktorunun hazır bulunması infazın aleniliği için yeterli olacaktır. Akabinde radyo, televizyon, gazete ve dergi gibi iletişim vasıtalarıyla toplum infazdan haberdar edilerek, aleniliğın amacı olan genel önlemenin

²² Benjamin Rush, *An Enquiry Into The Effects of Public Punishments Upon Criminals And Upon Society* (Philadelphia: Printed by Joseph James, 1787), 5.

²³ Herry Elmer Barnes - Negley K. Teeters, “İlkel Cezalar ve Fiziksel Cezanın Başlıca Türleri”, *Ankara Barosu Dergisi*, trc. Devrim Aydın, 4 (2011): 172.

²⁴ Hayrettin Karaman, “İslamofobiye Malzeme Sunanlar”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 07 Ocak 2016.

de gerçekleşmesine yardımcı olunur.²⁵ Basın yoluyla duyuru esnasında infaz anından görüntülerin servis edilmemesi gerekmektedir.²⁶ Bu şekilde icra edilen infazlar hem toplum vicdanını yaralamaz hem de cezaların caydırıcı olmasına katkı sağlar. Böylece hem toplum infazdan haberdar edilmiş olur hem de cezalandırmanın amaçlarından olan genel önleme yerine gelmiş olur. Ayrıca suçlunun onur ve haysiyeti muhafaza edilerek İslamofobiye de malzeme verilmemiş olur. Caydırıcılığı artırmak adına teşhirciliği artırmanın, yukarıda saydığımız gerekçeler muvacehesinde faydadan çok zararı olacağı açıktır.

1.3. İnfazın İnsaniliği

İnfazın insaniliğinden kasıt, ceza infaz edilirken suçlunun bir insan olduğu, onur ve şerefının bulunduğu, bir ailesi, eşi, dostu ve çevresinin var olduğunun göz ardı edilmemesidir. Suçlu bir katil, bir hırsız, bir zânî olabilir. İşlemiş olduğu suçlar mağdurun kişiliğini zedelemiş olabilir. Bunların hiçbirisi suçluya kanunda olmayan bir cezayı vermeyi ya da ona işkence etmeyi haklı hale getirmez. İnfazla görevli memurun vazifesi hukukun belirlemiş olduğu cezaları tam manasıyla infaz etmektir. Ceza kanununda yer almayan ve suçlunun mahkûm edilmediği bir cezayı uygulamak ona işkence etmek, onur ve şerefini zedeleyici davranışlarda bulunmak doğru değildir. İslam hukukunda cezalar infaz edilirken uyulması gereken pek çok insani esaslar vaz edilmiştir.

Bu esasları ele almadan önce, karşılaştırmak adına modern hukuk düşüncesinde “cezalarda insanilik” ilkesinin geçmişinden kısaca bahsetmekte fayda vardır. Birçok konuda olduğu gibi modern batı düşüncesi, ceza hukukunda da insanilik esasına, reform ve rönesansların etkisiyle başlayan fikir akımlarından sonra, 18. yüzyıl aydınlanma filozofları elinde olgunluğa ulaşan, insana ve insanî değerlere büyük önem veren hümanizm²⁷ akımının neticesinde ulaşmıştır. Bu döneme kadar cezalarda ve özellikle bu cezaların infazında mahkûm, insanlık dışı muamelelere ve keyfi uygulamalara maruz kalmaktaydı. Bu durumun güzel bir portresini çizen Michel Foucault o dönemin Avrupa’sında var olan gayr-ı insani ölüm çeşitlerini şu şekilde resmetmektedir:

²⁵ Salih b. Ali el-Uteybî, *İ'lânu'l-hudûdi's-Şer'iyye ve'r-radu'l-âmm* (Riyad: Akademiyetü Nayifi'l-Arabiyye li'l-Ulumi'l-Emniyye, 2000), 180.

²⁶ Suudi Arabistan’da cezalar Cuma günü namaz çıkışında bütün cemaatin gözü önünde infaz edilir. İnfaz anından herhangi bir şekilde görüntü almak kesinlikle yasaktır. Bk. Said b. Züheyr Umerî, *Keyfiyyetü tenfizi'l-hudud* (Riyad: Akademiyetü Nayifi'l-Arabiyye li'l-Ulumi'l-Emniyye, 2003), 256.

²⁷ A. Baki Güçlü v.dğr., *Sarp Erk Ulaş Felsefe Sözlüğü* (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2002), 755.

“Asmak, mahkûmun elleri kırıldıktan sonra veya dili kesildikten veya delindikten sonra asılması, ölene kadar organların kopartılması, canlı canlı yakmak, önce boğup sonra yakmak, dilleri kesildikten veya delindikten sonra diri diri yakmak, dört at tarafından çekilip parçalanmak, kafaları kırılmak suretiyle öldürmek.”²⁸

18. yüzyıla kadar Avrupa’da cezalandırmada ve infazda durum genel olarak bu şekildeydi. Kilisenin amansız baskısına rağmen Beccaria cezaların insanileştirmesini savunarak bu sürecin başlamasına öncülük etmiştir. Bu konuda, onun 1764 yılında yayınladığı “*Suçlar ve Cezalar Hakkında*” adlı eseri işkencenin kaldırılmasında, cezalandırmanın insanileştirilmesinde tetikleyici rol oynamıştır.²⁹ Beccaria’ya göre suçları önleyecek olan şey cezaların ağırlığı değil, suç işlenince cezasız kalmayacağı inancıdır. Bu nedenle devlet başkanının af yetkisine sahip olmasına mesafeli yaklaşmaktadır.³⁰ Bu da infazın ve infaz hukukunun ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir.

Modern dönemde İslam’ı, İslam hukukunu ve İslam müellefatını görmezden gelerek bütün hikmetin ve bilginin kaynağını modern batı düşüncesi olarak kabul edenlere göre, ceza yasalarındaki insanîlik vurgusunun serüveni yalnızca yukarıda anlatılanlardan ibarettir. Hâlbuki İslam 14 asır önce koymuş olduğu ilkelerle insanın muhterem bir varlık olduğuna dair pek çok vurgu yapmıştır. Yüce Allah “Biz insanı en güzel biçimde yarattık” (et-Tîn 95/4), “Biz hakikaten insanoğlunu saygın (şan ve şeref sahibi) bir varlık kıldık” (el-İsrâ 17/70). buyurarak insanın yaratılış itibarıyla değerli ve kıymetli bir varlık olduğunu bildirmektedir. Şeyh Galip ise bir beytinde: “*Hoşça bak zatına kim zübde-i âlemsin sen/Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen*”³¹ diyerek bir nevi mealini verdiğimiz ayetlerin tefsirini yapmış ve insanın öz itibarıyla ne kadar değerli olduğunu veciz bir şekilde ifade etmiştir.

İnsana bu kadar kıymet ve değer veren İslam’ın, vaz etmiş olduğu ceza kanunlarında ve bu kanunların infazında onun yaratılışından getirmiş olduğu bu değerleri görmezden geldiğini iddia etmek doğru olmaz. İslam’da cezaların ağırlığı bir vakıdır ancak bu, cezaların insanî olmadığı manasına gelmemektedir. Cezalar, yine başka bir insan olan mağduru ve toplumu korumaya yönelik olduğu için ağırdır, bu nedenle İslam ceza hukukunda cezaların infazına mümkün olduğu kadar ehemmiyet

²⁸ Foucault, *Hapishanelerin Doğuşu*, 71.

²⁹ Sulhi Dönmezer - Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku* (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1997), 1: 52; Mustafa Cevat Akşit, *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları* (İstanbul: Gümüşev Yayınları, 2011), 25.

³⁰ Cesare Beccaria, *Suçlar ve Cezalar Hakkında* (Ankara: İmge Kitabevi, 2015), 218.

³¹ Kendine iyice bak çünkü sen âlemin özüsün ve sen âlemin gözbebeği olan insansın.

gösterilmiştir. Burada karıştırılmaması gereken nokta cezaların ağır olmasıyla, ceza infazının işkenceye dönüşmesinin aynı şey olmadığıdır.

İslam ceza hukukunda cezaların infazında insanilik esasının temel ilkelerden olduğuna dair birçok örnek bulmak mümkündür. İnfazların insani yönünü vurgulamak adına bu örneklerden bazılarını zikretmek yerinde olacaktır:

İslam'da her ne sebeple olursa olsun insanlara eziyet ve işkence etmek yasaklanmış bir eylemdir. Kur'an-ı Kerim'de: “وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ “بِعَيْرِ مَا آتَسَّبُوا فَقَدْ أِخْتَلَمُوا مِحْتَانًا وَإِنَّمَا مُبِينًا” “İşlemedikleri bir fiil nedeniyle mümin erkek ve kadınlara eziyet edenler bir böhlan ve günah yüklenmişlerdir.” (el-Ahzâb 33/58) buyrulmak suretiyle maddi ve manevi işkencenin her türlüşü yasaklanmıştır.

İşkencenin bir başka çeşidi olan, ölü ya da diri bir kimsenin organlarının parçalanması işine “*müsle*” denilmektedir.³² Müsle bizzat Hz. Peygamber (sav) tarafından yasaklanmıştır. Hz. Peygamber (sav) bir ordu göndereceği zaman kumandana şu şekilde tavsiyede bulunduğu rivayet edilmektedir: “اغزوا ولا تغلوا ولا تغدروا ولا تمثلوا ولا تقتلوا وليدا” “Gaza edin, ganimete hainlik etmeyin, anlaşmalara aykırı davranmayın, ölülerin burnunu kulağını kesmeyin, çocukları öldürmeyin.”³³ Hadis-i şerifte görüldüğü gibi savaş esnasında düşmana bile işkence etmeyi yasaklayan Peygamberimiz (sav) suçluya infaz anında işkenceyi evleviyetle yasaklaması kaçınılmazdır.

Ölüm cezası infaz edilirken, ölümün kolay bir şekilde gerçekleşmesi amaçlanmalıdır. Peygamberimiz (sav): “ان الله كتب الاحسان على كل شيء فاذا قتلتهم” “فاحسنوا القتلة” Allah her konuda güzelliği ve iyi davranmayı emretmiştir. Öldüreceğiniz zaman öldürme işini de güzel yapın”³⁴ mealindeki hadis de bu amaca işaret etmektedir. Dolayısıyla öldürmeyi iyi yapmak, mahkûma işkence etmeden, en kolay ve en az acı veren yöntem hangisi ise infazı o yöntem kullanarak gerçekleştirmekle mümkün olur. O zamanın şartlarında en hızlı can alma yöntemi kılıçla olduğu için Hz. Peygamber (sav) ölüm cezasının infazında kılıç kullanılmasını emretmiştir.³⁵ Kılıçtan daha hızlı ve daha az acı veren bir yöntem varsa infazın onunla yerine getirilmesi yukarıdaki hadis-i şerifin gereğidir.³⁶ Bunun dışında ölüm cezası infaz edilirken mahkûmun elini ayağını kesmek, gözünü oymak, derisini yüzmek, burnunu kesmek gibi gayr-i insani bütün eylemler yasaklanmıştır.

³² Heyet, *el-Mevsuatü'l-fıkhiyye* (Kuveyt: Vizaretü'l-Evkaf ve'ş-Şuuni'l-İslâmiyye, 1990), 36: 108.

³³ Müslim, “Cihad ve Siyer”, 2.

³⁴ Müslim, “Sayd ve'z-Zebâih”, 57.

³⁵ İbn Mâce, “Diyât”, 25.

³⁶ Udeh, *et-Teşriü'l-cinâi*, 1: 760.

Bütün bunlar Hz. Peygamber'in (sav) yasaklamış olduğu "müsle" kapsamına girmektedir.³⁷

Ateşte yakmak suretiyle ölüm cezasının infaz edilmesini Hz. Peygamber (sav) şiddetle yasaklamış ve bir hadis-i şeriflerinde ölüm cezasına mahkûm olmuş biri için; "إِنْ وَجَدْتُمْ فُلَانًا فَاقْتُلُوهُ وَلَا تُحْرِقُوهُ فَإِنَّهُ لَا يُعَذَّبُ بِالنَّارِ" "Falancayı bulursanız öldürün ama sakın yakmayın, ateşle ancak ateşin rabbi azap eder."³⁸ buyurmuşlardır.

İnfazın insaniliği ilkesine dair verebileceğimiz en güzel örneklerden biri de hamile olan kadın mahkûmun infazıdır. İslam ceza hukukunda hamilelik cezaların infazının ertelenmesine etki eden faktörlerden biridir. Hamile olan mahkûma karnındaki çocuğa zarar verme ihtimali olan cezaların hiçbiri uygulanmaz.³⁹ Verilen ceza şayet ölüm cezası ise, çocuğun doğmasını ve süttten kesilmesini beklemek gerekir. Bizzat bu konuda Hz. Peygamber (sav) cezayı hak eden hamile bir kadın hakkında söz konusu uygulamayı tatbik etmiştir. Olay şu şekilde cereyan etmiştir: Bir gün Hz. Peygamber'e (sav) zina sebebiyle hamile kalmış bir kadın geldi ve işlediği suçun cezasının infaz edilmesini istedi. Hz. Peygamber (sav) kadını üç kere huzurundan gönderdi ve en sonunda kadına çocuğunu doğurup gelmesini söyledi. Kadın çocuğunu doğurup geldiğinde ise çocuğunu süttten kestikten sonra gelmesini söyledi. Çocuk süttten kesildikten sonra geldiğinde çocuğu bir kişinin velayetine verdi ve kadının cezasının infaz edilmesini emretti.⁴⁰ Hamile kadının cezasını infaz noktasındaki bu hassasiyet kadından ziyade karnındaki masum çocuğun yaşam hakkını korumaya yöneliktir. Bu sebeple hamileliğin meşru ya da gayr-i meşru olup olmaması, suç işlendikten önce mi, sonra mı olduğu önemli değildir.⁴¹ Her halükârda infaz esnasındaki hamilelik infazın ertelenmesi için geçerli bir nedendir. İslam hukukuna göre anne karnındaki ceninin de bir şahsiyeti ve hayat hakkı vardır. Doğmamış olsa da lehine haklar söz konusu olduğunda annesinden ayrı bir varlık olarak kabul edilir. "Hiç kimse bir başkasının günahını yüklenmez" (Fâtır 35/18) ayeti gereğince, anne karnındaki cenin, suç işleyen annesi yüzünden cezalandırılmaz. Ölüm cezası dışındaki celde, el kesme gibi bedene yönelik cezalar hamileliğin hemen sonrasındaki lohusalık döneminde de infaz edilemez. Çünkü lohusalık dönemi kadının hassas ve hasta olduğu bir dönemdir. Yine bir gün Hz. Peygamber (sav) zina suçu işlemiş bir cariyeye celde cezasını infaz etmesi için Hz. Ali'yi görevlendirmiş ancak Hz. Ali kadının lohusa olması sebebiyle, hayati

³⁷ Buhari, "Mezâlim", 31.

³⁸ Ebu Dâvud, "Cihad", 122.

³⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, 9: 73; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 8: 343.

⁴⁰ Ebu Dâvud, "Hudûd", 25

⁴¹ İbn Kudâme, *el-Muğni*, 8: 342.

tehlikesinden endişe ederek cezanın infazını ertelemiştir. Durumdan haberdar olan Hz. Peygamber (sav) Hz. Ali'yi bu davranışından dolayı tebrik etmiştir.⁴² Hastalık ve lohusalık gibi durumlarda bedene yönelik cezaların tatbik edilmesi mahkûmun hak ettiği cezadan fazlasıyla cezalandırılması sonucunu doğurur ve mahkûmun hayatı tehlikeye atılmış olur. Bu nedenle hastalık durumunda ölüm cezası dışındaki bedene yönelik diğer cezaların infazının mahkûm iyileşinceye kadar tehir edileceği hususunda İslam hukukçuları ittifak etmişlerdir.⁴³

Dinden dönen kimseye verilecek ölüm cezası konusunda mezhepler arasında ittifak olmamakla beraber bu cezasının infazı konusunda da infazın insanî temeline dair güzel bir örnek vardır. Mesela irtidat eden kimse için belirlenmiş olan ölüm cezası hemen infaz edilmez. Suçlunun bir insan olduğu, farklı düşünce ve akımların etkisinde kalabileceği, içinde bulunduğu inanç sisteminden şüphe duyabileceği ve bu inanç sisteminin dışına çıkabileceği gerçeği göz ardı edilmez. Onu inkâra götüren sebepler araştırılır. Tövbe etmesi beklenir. Şayet kendiliğinden tövbe etmişse cezası düşer. Kendiliğinden tövbe etmeyen ise tövbeye davet edilmesi Hanefî mezhebine göre müstehap,⁴⁴ diğer üç mezhebe göre ise vaciptir.⁴⁵ Mürtede tövbe etmesi ve irtidatına sebep olan şüphelerinin giderilmesi için üç gün süre verilir. Bu süre zarfında mahkûma güzelce davranılır ve İslam'a tekrardan dönmesi için tavsiyelerde bulunulur. Şayet tekrardan Müslüman olursa cezası tatbik edilmez. Müslüman olmazsa ölüm cezasına çarptırılır. Bu şekilde mahkûmun cezasının hemen infaz edilmeyip kendisine hatasından dönmesi için süre verilmesi infazın insani yönünü göstermektedir.

Kendi ikrarıyla suçunu itiraf edenin cezası hemen infaz edilmez. İkrarda bulunan şahıs hakkında araştırma yapılır. Aklî dengesinin yerinde olup olmadığına bakılır. İşlediğini iddia ettiği suçun mahiyeti hakkında sorular sorulur. Mesela işlendiği iddia edilen suç zina suçu ise, zinanın ne demek olduğu, nerede zina yaptığı, zinanın mahiyetini bilip bilmediği gibi sorular yöneltilir. Hz. Peygamber (sav) bir gün kendisine zina işlediği ikrarıyla

⁴² Müslim, "Hudûd" 7.

⁴³ Ebû Abdullah Muhammed b. İdris eş-Şafii, *el-Ûm* (Beyrût: Dâru'l-marife, 1990), 6: 163; Kâsânî, *Bedâi'*, 7: 59; Ebû'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Muhammed Kurtubi İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihayetü'l-muktesid*, thk. Ali Muhammed Muavvaz-Adil Ahmed Abdülmevcud (Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 2002), 805.

⁴⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, 10: 99; Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Musa Hanefî Aynî, *el-Binâye şerhü'l-Hidâye* (Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 2000), 7: 268.

⁴⁵ Rûyânî, *Bahrü'l-mezheb fi fûrû'ı mezhebi'l-İmâm eş-Şâfi'i*, 12: 428; Ebû'l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. İdris b. Abdîrahmân Karâfi, *ez-Zahîre*, thk. Muhammed Bu Hubze (Beyrût: Dâru'l-garbi'l-İslâmî, 1994), 12: 39.

gelen birine “belki öpmüşsündür, belki şehvetle dokunmuşsundur”⁴⁶ şeklinde sorular sorarak sanığa ikrarından dönmesini telkin etmiştir. Hanefî mezhebine göre hâkim bu şekilde zina ikrarıyla gelen kimseyi huzurundan her defasında gönderir ve dört defa ayrı ayrı mekânlarda suçunu ikrar etmesi beklenir.⁴⁷ Mâlikîlerin dışında kalan cumhura göre ise hâkimin had cezası gerektiren zina, hırsızlık, sarhoşluk veren içecekleri içme ve yol kesme suçu işlediğini itiraf (ikrar) da bulunan sanığa ikrarından dönmesini telkin etmesi müstehabtır.⁴⁸ Bütün bunlara rağmen ikrarında devam ederse o zaman cezası infaz edilir. İnfaz esnasında kaçacak olursa yakalamak için peşinden gidilmez. Kaçması ikrarından döndüğüne yorulur. Bütün bunlar da infazın insanî temeline dayanmaktadır.

İslam ceza hukukunda mahkûmun hüküm giydiği ceza neyse aynısının tatbik edilmesine büyük özen gösterilir. Cezalandırmada haddi aşmanın önüne geçmek için azami gayret sarf edilir. İnfaz neticesinde mahkûmun hayatını tehlikeye atacak durumlardan uzak durulur. Mahkûmun bir insan olduğu ve cezası ölüm değilse yaşama hakkının dokunulmaz olduğu her daim göz önünde bulundurulur. Bu dikkatin en güzel örneklerinden biri celde cezasının infazında gösterilen hassasiyettir. Celde cezasının infazında dikkat edilmesi gereken hususlardan bazıları şu şekildedir: Celdede kullanılacak kırbacın aşırı can yakmasına mâni olmak için düğümsüz ve çıkıntısız olması gerekir. Helak edici olmaması için darbeler vücudun hep aynı yerine değil farklı yerlerine vurulmalıdır. Mahkûmun avret yerlerinin örtük olmasına ve infaz esnasında açılmamasına dikkat edilir. Aşırı sıcakta ve aşırı soğukta infaz ertelenir. Darbelerin mahkûmun yüzüne ve tenasül organlarına gelmemesine dikkat edilir. Çünkü insanın yüzü her zaman açıktır ve güzelliğinin göstergesi yüzündedir. Darbe neticesinde yüzünde kalıcı bir iz oluşması onun ömür boyu cezalandırılması manasına gelir. Tenasül organları da insanın hassas organları olduğu için oralara vurulacak darbelerin hayati tehlike oluşturması kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle infaz esnasında bu iki organın korunmasına ayrıca önem gösterilmesi gerekir.⁴⁹ Hasta olan kişinin celde cezası, iyileşme umudu olan bir hastalıksa iyileşinceye kadar ertelenir. İyileşme umudu yoksa ceza infaz

⁴⁶ Ebû Dâvud, “Hudûd”, 24.

⁴⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, 9: 91; Zeylaî, *Tebyînü'l-hakâik*, 3: 166; Kemâleddin Muhammed b Abdülvahid b Abdülhamid İbnü'l-Hümmam, *Şerhu Fethü'l-kadir*, thk. Abdurrezzak Galip el-Mehdi (Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 2009), 5: 203.

⁴⁸ Recep Çetintaş, *İslam Hukukunda İkrardan Dönmenin Yargı Kararlarına Etkisi* (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2019), 68-69.

⁴⁹ Serahsî, *el-Mebsût*, 9: 72; İbn Kudâme, *el-Muğni*, 9: 167; İbnü'l-Hümmam, *Şerhu Fethü'l-kadir*, 5: 219.

edilmez. Ya da sembolik olarak yüz tane ince çubuğun bir araya getirilmesiyle bir defa vurmak suretiyle infaz edilir.⁵⁰

Mâverdi (ö. 450/1058) kısas cezalarının infazı esnasında uyulması gerekenleri on madde halinde sıralamaktadır. Cezaların infazının insani yönünü vurgulamak adına bu on maddeyi aynen aktarmayı uygun gördük:

1. “Kısas cezasına hüküm veren hâkim ya da onun vekili infaz anında hazır bulunmalıdır.

2. İnfazın adalete uygun yerine getirildiğini veya infaz anında mahkûma zulmedilmediğini belgelemek için iki kişinin infaza şahitlik etmesi gerekir.

3. İnfaz anında ihtiyaç duyulduğu anda yardıma koşabilecek birkaç kişinin bulunması gerekir.

4. Mahkûmun, üzerinde Allah hakkı olarak ruhunu teslim etmemesi için, şayet kılmadıysa üzerine farz olan günün namazını kılması için müsaade edilir.

5. Kul haklarını muhafaza için lehinde ve aleyhinde olan durumları vasiyet etmesi istenir.

6. Günahından tövbe etmesi istenir.

7. Mahkûm kısas mekânına güzelce götürülür. Kötü ve incitici bir şekilde konuşulmaz.

8. İnfaz anında açılmaması için mahkûmun avret yerleri iyice örtülür.

9. İnfazı görmemesi için mahkûmun gözleri bağlanır. Kılıcın tam boynuna isabet etmesi için mahkûmun boynu yere doğru uzatılır.

10. İnfazda kullanılacak olan kılıç keskin olmalı, kör ve zehirli olmamalıdır.”⁵¹

Bu maddelere bakıldığında İslam ceza hukukunun infaz anında mahkûmun insanî tarafını ihmal etmediği, sadece işlediği suçun cezasıyla ilgilendiği, her türlü gayr-i insanî ve gayr-i ahlakî uygulamayı yasakladığı açıkça görülür.

1.4. İnfazın Merkeziliği

İslam ceza hukukunda kendisine suç isnat edilen kişi öncelikle yargılanır. Yargılama sonucu suçu sabit olursa gereken ceza takdir edilir. Bundan sonra infaz aşaması gelir. Bu aşamada infazı kimin uygulayacağı sorusu gündeme gelir. Cezayı mağdur olan şahıs kendisi mi infaz edecektir yoksa infaz için yetkili bir merci, merkezî bir otorite mi gereklidir? Bu sorunun cevabına geçmeden önce ceza hukukunun uygulanabilmesi için devletin gerekliliğine değinmek öncelikle tartışmamız gereken bir konudur.

⁵⁰ Kanaatimizce buradaki temel espri, hiçbir suçun cezasız kalmayacağı düşüncesini yerleştirmektir.

⁵¹ Mâverdi, *el-Hâvi'l-kebir*, 12: 110.

İnsanlar huzur, esenlik ve güvenlik içinde yaşayabilmek adına özgürlüklerinin bir kısmını kullanabilmek için diğer kısmından vazgeçmek zorundadırlar. İşte devlet, vazgeçilen bu özgürlüklerin toplamından ibarettir.⁵² Bir toplumda hukuk sisteminin var olması ve ayakta kalabilmesi için devlet mekanizmasının varlığı zaruridir. Çünkü hukuk devletle kaim olur. Ancak devletin olmadığı yerde bireysel kargaşanın toplumsal kargaşaya evrildiğini görürüz ki bu da hukuksuzluğun bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bireysel özgürlük alanlarının çakıştığı yerde sınırı belirleyen makul bir güç ortada olmazsa kaotik bir sosyal yapının ortaya çıkması kaçınılmazdır. Böyle bir ortam aslında düzensizliğin ve başıbozukluğun hâkim olması anlamına gelmektedir. Söz konusu kargaşanın önlenmesi adına cezâî yaptırımların tatbik edilmesi için de devlet mekanizmasının caydırıcı bir gücünün bulunması zaruridir. Hz. Peygamber (sav) bir hadis-i şeriflerinde; “*Dört şeyi yerine getirme işi devlet başkanına tevdi edilmiştir: Namazı kaldırmak, zekâtu toplamak, hadleri tatbik etmek ve yargılama görevini yerine getirmek.*”⁵³ buyurarak cezaların infazı için merkezî bir otoritenin varlığının zorunlu olduğunu dile getirmiştir. Kur’ân-ı Kerîm’in nüzul süreci takip edildiğinde de hukukun uygulanabilmesi için devletin varlığının gerekliliği açıkça görülmektedir. Kur’ân-ı Kerîm’deki muamelata ve ukûbata dair hükümler hicretten sonra Müslümanlar tarafından Medine İslam Devleti kurulduktan sonra nazil olmuştur. Aksi takdirde ahkâm ayetlerinin Mekke’de gelmesi, indirilen hükümler uygulanamayacağı için bir şey ifade etmeyecekti.

İslam ceza hukukunda aslolan yargılama yetkisinin devlete ait olmasının yanında, yargılama sonucu hükmedilen cezayı infaz etme yetkisinin de devlete ait olmasıdır. Ancak ayrıntılarda ufak farklılıklar söz konusudur. Bu farklar da İslam’daki cezaların yapısından kaynaklanmaktadır. Bilindiği üzere İslam ceza hukukunda cezalar had, kısas ve ta‘zîr olmak üzere üç kısımdır. İnfaz yetkisinin kime ait olduğu da cezaların çeşidine göre değişiklik arz etmektedir.

1.4.1. Had Cezalarının Merkezîliği

Had cezalarını infaz yetkisi, devlet başkanına yahut onun yetkilendireceği görevliye aittir. Bu hususta fakihler arasında ittifak söz konusudur.⁵⁴ Çünkü hadler Allah (kamu) hakkı olarak vaz edilmiş

⁵² Beccaria, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, 25.

⁵³ Ebû Bekr Abdullah b Muhammed b İbrâhim İbn Ebû Şeybe, *el-Kitâbü'l-musannefi'l-ehâdis ve'l-asar*, thk. Kemal Yusuf el-Hût (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1988), 5: 506; Ebû Muhammed Cemaleddin Abdullah b Yusuf b Muhammed Zeylâî, *Nasbü'r-riye li-ehâdisi'l-Hidaye* (Beyrût: Müessesetü'r-reyyan, 1997), 3: 326.

⁵⁴ Kâsânî, *Bedâi'*, 7: 57; Şemseddin Muhammed b Ahmed b Hamza el-Ensârî Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc ila şerhi'l-Minhâc* (Beyrût: Dârü'l-Fikr, 1984), 6: 158.

cezalardır. Toplumunu koruma gayesine matuftur. Bundan dolayı bu tür cezaların infaz yetkisi de toplumun vekili konumunda olan devlet başkanına veya onun görevlendireceği kimseye tevdi edilmiştir.⁵⁵ Bu cezalar, miktarı ve sınırları belli cezalardır. Belirtilen miktarlarda bir eksiklik ve fazlalık olması durumunda ya mağdura ya da suçluya zulmedilmiş olur.⁵⁶ Bu nedenle infaz; devlet kontrolünde, işinde uzman kişiler tarafından yerine getirilmelidir. Had cezaları bireylerin insafına bırakılmayacak kadar hassas cezalar olup infazı çok dikkatli bir şekilde icra edilmelidir. İnfaz şahısların insafına bırakılacak olursa, ölç alma saikiyle haddi aşmaları söz konusu olabilir. İnfaz yetkisinin şahıslara verilmeyip merkezî otoriteye devredilmesiyle şahsi ölç almanın da önüne geçilmiş olur.⁵⁷

1.4.2. Kıyas Cezalarının Merkezîliği

Kıyas cezaları kul hakkının baskın olduğu cezalardandır. Çünkü bu tür suçlarda kişinin canına veya vücut bütünlüğüne bir saldırı söz konusudur. Bu cezaların infaz hakkı genel kabule devlete ait olsa da belli şartlar çerçevesinde mağdur veya yakınlarının da infaz hakkı vardır.⁵⁸ Bu hak: “...وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلَا يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ...” “...Kim haksız bir şekilde öldürülse biz onun velisine bir yetki (kıyas hakkı) verdik, ancak o veli öldürmede (kıyasta) aşırı gitmesin...” (el-İsra 17/33) ayetine dayanmaktadır. Ayette geçen “سلطانا” kelimesi bazı müfessirler tarafından kıyası infaz etme yetkisi olarak yorumlanmıştır.⁵⁹ Mağdur veya yakınları isterlerse kıyasın uygulanmasını talep eder, isterlerse kıyas yerine diyet talep eder ya da hiçbirini istemeyip suçluyu affedebilirler.⁶⁰ Kıyası infaz etme yetkisi ise infazı isteme hakkından farklı olup bu yetkinin kime ait olduğu konusunda mezhepler arasında ihtilaf vardır.

Kıyas cezaları iki çeşittir. Birincisi “القصاص في النفس” denen, cana karşı işlenen suçlar karşılığında verilen ölüm cezası; ikincisi ise “القصاص فيما دون النفس” ya da “*müessir fiil*” denilen, organlara karşı işlenen suçlar karşılığında verilen kıyas cezalarıdır. Bu ayrım infaz yetkisinin kime ait olduğu konusunda önem arz etmektedir. Hanefî ve Hanbelî mezhebine göre hangi tür olursa olsun kıyası infaz etme yetkisi mağdur ve yakınlarına aittir.

⁵⁵ İbnü'l-Hümmam, *Şerhu Fethü'l-kadir*, 5: 224.

⁵⁶ Yaşar Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü* (Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık, 2012), 127.

⁵⁷ Akşit, *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*, 57.

⁵⁸ Mustafa Avcı, “Osmanlı İnfaz Hukukundaki Gelişmelere Genel Bir Bakış”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12/3-4 (2004): 95.

⁵⁹ Kurtubî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, 10: 254.

⁶⁰ Ebü Bekr Muhammed b Abdullah b Muhammed Meafiri İbnü'l-Arabi, *Ahkâmü'l-Kur'an*, thk. Muhammed Abdülkadir Ata (Beyrüt: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2003), 3: 194.

Çünkü kısas kul hakkı kapsamında bir ceza olup, bu cezayla mağdur tarafta meydana gelen kin ve öfkeyi dindirmek amaçlanmaktadır. Bu amacın gerçekleşmesi için kısası infaz etme yetkisi mağdur veya yakınlarına verilmelidir. Ancak bu hakkın verilmesi mağdur tarafın infaz işini yapabilecek yetenekte olması şartına bağlıdır.⁶¹ Her ne kadar kısası uygulamak mağdur tarafın hakkı olsa da infaz işi belli bir tecrübe ve uzmanlık gerektirir. Aksi takdirde haddi aşma söz konusu olup mahkûm işlediği suçtan fazlasıyla cezalandırılmış olur. Kısasta asıl olan suç ile ceza arasındaki denkliği yakalamaktır. Özellikle müessir fiiller karşılığında verilen kısas cezasında denkliği yakalamak oldukça hassas infaz yöntemlerini uygulamayı gerektirir. Bu nedenle infaz işini devletin görevlendireceği bir cerrahın yerine getirmesi en doğru olandır.⁶² Denkliğin mümkün olmadığı durumlarda kısas cezası sakıt olur, onun yerine diyet cezası takdir edilir.

Hanefi ve Hanbelilere göre mağdur ve yakınları cezayı infaz edecek yeterli tecrübeye sahip değillerse, infaz anında orada bulunmak şartıyla uzman birisini vekil tayin ederler. Uzman biri bulunmadığı takdirde cezayı infaz yetkisi devlete aittir. Devlet işin ehli birisine infaz işini havale eder. İnfaz esnasında kısas isteme yetkisi olanların, mahkûmu affedip kısastan vazgeçme ihtimallerine binaen infaz mekânında bulunmaları gereklidir.⁶³

Malikî ve Şafii mezhebinde ise kısas cezasının türüne göre infaz yetkisinin kimde olacağı değişir. Kısas ölüm cezası ise infaz yetkisi, infazı güzelce yapabilecek bilgi ve beceri sahibi olmaları şartıyla mağdurun yasal mirasçılarına aittir. Aksi takdirde infaz yetkisini mağdurun yakınlarına vermek uygun olmaz. Çünkü ceza öldürme bile olsa mahkûma eziyet etmek doğru değildir. En hızlı şekilde ruhun bedeni terk edeceği yöntem hangisi ise infaz öyle icra edilmelidir. Organlarda kısas cezası her ne kadar kul hakkı kapsamına giren bir ceza türü olsa da mağdura kısası infaz etme yetkisi verilmez. Bu konuda mağdurun veya yakınlarının infazı uygulayacak tecrübelerinin ve uzmanlıklarının olup olmaması dikkate alınmaz. Çünkü mağdurun öç alma saikiyle haddi aşmasından ve mahkûma geri dönüşü olmayan bir zarar vermesinden emin olunmaz. En uygun olanı hâkimin infaz işinde uzman bir kişiyi görevlendirmesidir.⁶⁴ Malikî ve Şafiiler bu görüşleriyle “*def-i mefâsid celb-i menâfiden evladır*” genel kuralını göz önünde bulundurmuşlardır. Mağdur tarafın öfkesini

⁶¹ Buhûti, *Keşşâfü'l-kınâ*, 5: 558.

⁶² Şemsüddin Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ebu Ömer Muhammed b. Ahmed İbn Kudâme, *eş-Şerhu'l-kebîr* (Beyrût: Dârü'l-kitâbi'l-Arabi, 1972), 9: 461.

⁶³ Kâsânî, *Bedâi*, 7: 243; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 8: 318.

⁶⁴ Ruaynî, *Mevahibü'l-celil*, 8: 326; Mutî, *Tekmile*, 18: 448.

dindirmekten ziyade mahkûmun başına gelecek kötü durumları izale etmeyi tercih etmişlerdir.

1.4.3. Ta'zîr Cezalarının Merkezîliği

Had cezalarında olduğu gibi ta'zîr cezalarını da infaz etme yetkisi devlet başkanı ya da onun vekil kıldığı birine aittir. Çünkü ta'zîr cezalarını takdir yetkisi devlet başkanı yahut onun naibine aittir. Ta'zîr cezaları toplumun menfaati için konulmuş cezalardır. Toplum yararına konulmuş bir cezanın infaz hakkının toplum adına hareket etme yetkisi olan birine ait olması gayet doğaldır.⁶⁵ Fıkıh kitaplarında bahsi geçen şu mesele ta'zîr cezalarının infaz yetkisinin kamu otoritesine ait olduğunu göstermektedir: Bilindiği üzere İslam ceza hukukunda ölüm cezası, had ve kısas kapsamında verildiği gibi bazı durumlarda ta'zîr kapsamında da verilebilir.⁶⁶ Hakkında ölüm cezasına hükmedilen bir mahkûmu bir başkası öldürecek olsa katilin cezasının ne olacağı tartışma konusudur. Ölüm cezası had cezası kapsamında verilmiş bir ceza ise mahkûmu öldüren kimseye kısas cezası uygulanmaz.⁶⁷ Çünkü had kapsamında ölüm cezasına mahkûm edilen kişinin can dokunulmazlığı ortadan kalkmıştır. Had cezalarında af ve sulh da mümkün olmadığı için karar verilen ölüm cezasının infazından başka bir yol yoktur. Ancak mahkûmu öldüren şahıs her ne kadar kısas cezasıyla cezalandırılmasa da, devlete ait olan bir yetkiyi izinsiz kullandığı için ta'zîr cezasına çarptırılır.⁶⁸ Mahkûmun ölüm cezası, had kapsamında değil de ta'zîr kapsamında verilmiş ölüm cezası olsaydı, mahkûmu öldüren kimse katil sayılır ve kısas cezasına mahkûm edilirdi. Çünkü ta'zîr cezaları affın ve ertelemenin geçerli olduğu cezalar kapsamındadır. Af yetkisi cezayı koyan devlet başkanına aittir. Belki de mahkûmun cezası infaz edilmeyecek ve devlet başkanı tarafından affedilecekti. Dolayısıyla mahkûmu öldüren bu yetkisiz kişi af ihtimali olan birini öldürmekle kısas cezasını hak etmiş olur.⁶⁹

Değerlendirme: Görüldüğü üzere cezaların infaz yetkisinin kime ait olduğu hususunda mezhepler arasında ihtilaf mevcuttur. Aslında bu ihtilaf teoriyle pratiğin uyumsuzluğundan kaynaklanan bir durumdur. Fıkıh kitaplarına baktığımızda teorik olarak kısas kul hakkı kapsamına giren

⁶⁵ Yiğit, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, 131.

⁶⁶ Hanefilerin siyaseten katil dedikleri bu durum diğer üç mezhepte kabul edilmiyor gibi görünse de ihtilaf isimlendirmede gibi görünmektedir. Çünkü Hanefilerin ta'zîren ölüm cezası verdikleri livata ve ana rahmindeki çocuğun öldürülmesi gibi suçlar karşılığında diğer üç mezhep de ölüm cezası takdir etmektedir. Bk. İbn Âbidîn, *Reddû'l-muhtar*, 4: 15; Münteha Maşalı, "Ölüm Cezası", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 34: 42.

⁶⁷ Serahsî, *el-Mebsût*, 9: 63.

⁶⁸ Udeh, *et-Teşriü'l-cinâi*, 2: 20.

⁶⁹ Udeh, *et-Teşriü'l-cinâi*, 1: 533-551.

cezalardan olduğu için infaz etme yetkisinin de mağdur veya yakınlarına ait olduğu hususunda genel bir kabul vardır. Ancak pratikte durum böyle değildir. Çünkü infaz, yargılama hukukunun devamı niteliğindedir. Yargılama ise şahıslara değil devlete ait bir görevdir. Yargıyı yerine getiren devletin, infaz aşamasında devreden çıkması düşünülemez. Bu nedenle infaz bizzat devletin yerine getirmesi gereken bir görevdir. Bu açıdan baktığımızda fıkıh kitaplarındaki infaz yetkisinin mağdura ait olduğu şeklindeki görüşleri devlet kontrolünde mağdurun infaz etmesi şeklinde yorumlamak gerekir.

Klasik dönemde kısas cezalarında infaz yetkisinin mağdura ait olduğu görüşünün yanında bu yetkinin mağdura değil devlete ait olduğunu savunanlar da vardır. Kurtubî tefsirinde şöyle söyler:

“Kıyasen verilen ölüm cezasını devlet başkanından başka kimse infaz edemez. Bu konuda ihtilaf yoktur. Çünkü hadleri, kısasları ve diğer cezaları uygulamak devlet başkanının üzerine vaciptir. Kıyası emreden ayet-i kerime bütün müminlere hitap etmektedir.⁷⁰ Bütün müminlerin kısası infaz etmek için bir araya gelmeleri mümkün olmayacağı için, toplum devlet başkanını bu konuda vekil tayin etmiştir.”⁷¹

Kurtubî'nin bu görüşü modern dönemdeki ceza hukuku müellifleri tarafından da benimsenmiş ve İslam ceza hukukunu uygulayan ülkeler de bu görüşü kanunlaştırmışlardır.⁷²

İnfazı yerine getirme görevi devlete ait olduğundan, mağdur veya yakınları bu yetkiyi devletten izinsiz kullanıp infazı gerçekleştirirlerse ta'zîr cezasına çarptırılırlar. Ceza hukukunda kendiliğinden hak alma (ihkâk-ı hak) yoktur.⁷³ Kendiliğinden hak alma, merkezî otoriteyi sarsar, anarşi ve kaosun ortaya çıkmasına neden olur. Şunun da unutulmaması gerekir ki, kısâsen verilmiş olan ceza ölüm ise infaza ehil olmaları şartıyla ve istemeleri halinde devlet infaz yetkisini mağdur veya yakınlarına devredebilir. Çünkü kısas cezalarındaki temel amaç ödetme ve mağdurun öfkesini dindirmektir. Ceza ölüm cezası değil de yaralama suçu karşılığında verilen kısas cezasıysa, yetki mağdur ve yakınlarına devredilmez. Çünkü kısasta asıl olan denklîği yakalamaktır. Organlarda kısas ise herkesin yapabileceği bir iş değildir. Şayet bu cezayı mağdur veya yakınları infaz

⁷⁰ “يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ” (el-Bakara 2/178)

⁷¹ Kurtubî, *Ahkâmu'l-Kur'an*, 2: 245.

⁷² Selman b. Muhammed Ali, *Keyfiyyetü tenfizi'l-ukûbeti'l-kisâs fi'n-nefs ve mâ dûneha fi's-şerîati'l-İslâmiyye ve tatbikâtiha fi muntakati'r-Riyâd* (Yüksek Lisans Tezi, Akademiyyetü Nayif el-Arabi, 2000), 102.

⁷³ Şamil Dağcı, “Kisas”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25: 490; Ali Bardakoğlu, “Katil”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 25: 48.

etmeye kalkarlarsa haddi aşmaları kuvvetle muhtemeldir. Bu ceza ancak için uzmanları tarafından denkliği sağlayacak şekilde yerine getirilmelidir.

Cezaların infazının merkezî otoriteye ait olması çağın gereklerine ve İslam'ın ruhuna uygun olanıdır. Kısas hakkının mağdur ve yakınlarına ait olduğunu söyleyen çoğunluk fakih bile bu hakkı kayıtsız şartsız vermemektedir. İnfaza güç yetirme, infazı yapabilecek bilgi ve becerisinin olması ve suçluya işkence ve eziyet uygulamaması gibi yerine getirilmesi zor olan şartlar ileri sürmüşlerdir. Bu nedenle cezaları infaz etme yetkisini kısas sahibine bırakmak yerine devletin tayin edeceği işinin ehli uzman birisine vermek en doğru olanıdır.⁷⁴

SONUÇ

Caydırıcı olması ve toplumsal güvenliği temin etmesi açısından İslam ceza hukuku ciddi yaptırımlar içermektedir. Bu nedenle infaz, ceza hukukunun en önemli aşamasını oluşturmaktadır. Adaleti tesis etmeyi ve kul hakkını korumayı temel gaye edinmiş olan İslam hukuku, cezaların infazı söz konusu olduğunda bu hususlara daha fazla riayet etmiştir. Cezalandırma işleminin işkenceye dönüşmemesi ve mahkûm da olsa insanın onur ve şerefine korunması için infaza dair bazı temel ilkeler belirlenmiştir. Mahkûmun hak ettiği cezadan fazlasıyla cezalandırılması ve infazda kastı aşmanın önüne geçmek için kanunilik ilkesine azami riayet gösterilmiştir. İnfaz anında mahkûmun avret yerinin açılmaması için çareler üretecek kadar insani ilkeler belirlenmiştir. İnfazın gizli olarak icra edilip işkenceye dönüşmesini engellemek için alenîlik ilkesi benimsenmiş ancak bu ilkeyle amaçlanan sadece toplumu infazdan haberdar etmek olmuştur. Aksine infazı seyirlik bir malzemeye dönüştürmek olmamıştır. Kul hakkının baskın olduğu kısas cezası kapsamında verilen ölüm cezasının infazı, infazı yerine getirebilecek beceriye sahip olması ve devlet gözetiminde olmak şartıyla mağdurun yakınlarına verilebilir. Onun haricinde hiçbir ceza şahısların insafına bırakılmamış infaz devletin kontrolünde ve yine devletin tayin ettiği görevli tarafından icra edilmesi gereken bir eylem olarak kabul edilmiştir.

⁷⁴ Udeh, *et-Teşrîu'l-cinâi*, 2: 155.

KAYNAKÇA

- Akşit, Mustafa Cevat. *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*. İstanbul: Gümüşev Yayınları, 2011.
- Avcı, Mustafa. “Osmanlı İnfaz Hukukundaki Gelişmelere Genel Bir Bakış”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12/3-4 (2004): 87-159.
- Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b Ahmed b Musa Hanefî. *el-Binâye şerhü'l-Hidâye*. 13 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 2000.
- Bardakoğlu, Ali. “Katil”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 25: 45-48. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Barnes, Herry Elmer - Teeters, Negley K. “İlkel Cezalar ve Fiziksel Cezanın Başlıca Türleri”. *Ankara Barosu Dergisi*. Trc. Devrim Aydın. 4 (2011): 161-176.
- Başoğlu, Hasan Tuncay. “Ta‘zîr”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 40: 198-202. Ankara: TDV Yayınları, 2011.
- Beccaria, Cesare. *Suçlar ve Cezalar Hakkında*. Ankara: İmge Kitabevi, 2015.
- Buhûtî, Mansûr b. Yunus b. Salâhiddîn. *Keşşâfü'l-kınâ' an metni'l-İknâ'*. 6 Cilt. Beyrût: Dâru âlemi'l-kütüb, 1983.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b Alî Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. 3 Cilt. Beyrût: Dâru'l-fikr, 2010.
- Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Alî Râzî. *Şerhu muhtasari't-Tahâvî fi'l-fikhi'l-Hanefî*. Thk. İsmetullah İnayetullah Muhammed. 8 Cilt. Beyrût: Dâru'l-beşâiri'l-İslâmîyye, 2010.
- Çetintaş, Recep. *İslam Hukukunda İkrardan Dönmenin Yargı Kararlarına Etkisi*. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2019.
- Dağcı, Şamil. *İslam Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1996.
- Dağcı, Şamil. “Kıyas”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 25: 488-495. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Dönmezer, Sulhi - Erman, Sahir. *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*. 3 Cilt. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 1997.
- Eşitli, Ezgi Aygün. “Suçların ve Cezaların Kanuniliği İlkesi”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 104 (2013).
- Foucault, Michel. *Hapishanelerin Doğuşu*. Trc. Mehmet Ali Kılıçbay. İstanbul: İmge Kitabevi, 2013.
- Güçlü, A. Baki - Uzun, Serkan - Uzun, Erkan - Yoksal, Ümit Hüsrev. *Sarp Erk Ulaş Felsefe Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2002.
- Haccâvî, Ebû'n-Neca Şerefeddin Musa b Ahmed b. Musa. *el-İknâ' li-talibi'l-intifa'*. Thk. Abdullatif Muhammed Musa. Beyrut: Dâru'l-marife, t.y.

- Heyet. *el-Mevsuatü'l-fikhiyye*. 45 Cilt. Kuveyt: Vizaretü'l-Evkaf ve'ş-Şuuni'l-İslâmiyye, 1990.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emin b Ömer b Abdülazîz ed-Dımaşki. *Reddü'l-muhtar ale'd-Dürri'l-muhtar: şerhi Tenviri'l-ebzar*. 6 Cilt. Beyrût: Dâru'l-fikr, 1992.
- İbn Ebû Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b Muhammed b İbrâhim. *el-Kitâbü'l-musannef fi'l-ehâdis ve'l-asar*. Thk. Kemal Yusuf el-Hût. 7 Cilt. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1988.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâilî Makdisî. *el-Muğni*. 10 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Kahire, 1968.
- İbn Kudâme, Şemsüddin Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ebu Ömer Muhammed b. Ahmed. *eş-Şerhu'l-kebîr*. 12 Cilt. Beyrût: Dârü'l-kitâbi'l-Arabi, 1972.
- İbn Rüşd, Ebü'l-Velid Muhammed b Ahmed b Muhammed Kurtubi. *Bidâyetü'l-müctehid ve nihayetü'l-muktesid*. Thk. Ali Muhammed Muavvaz-Adil Ahmed Abdülmevcud. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiiyye, 2002.
- İbnü'l-Arabi, Ebû Bekr Muhammed b Abdullah b Muhammed Meafiri. *Ahkâmü'l-Kur'ân*. Thk. Muhammed Abdülkadir Ata. 4 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiiyye, 2003.
- İbnü'l-Hümmam, Kemâleddin Muhammed b Abdülvahid b Abdülhamid. *Şerhu Fethü'l-kadir*. Thk. Abdurrezzak Galip el-Mehdi. 10 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiiyye, 2009.
- İmrânî, Ebü'l-Hüseyn İbn Ebi'l-Hayr Yahyâ b Ebi'l-Hayr b Salim b Es'ad. *el-Beyân fi mezhebi'l-İmam eş-Şâfi*. Thk. Kasım Muhammed en-Nuri. 13 Cilt. Beyrut: Dârü'l-minhac, 2000.
- Karâfî, Ebü'l-Abbâs Şihâbuddîn Ahmed b. İdrîs b. Abdirrahmân. *ez-Zahîre*. Thk. Muhammed Bu Hubze. 13 Cilt. Beyrût: Dârü'l-garbi'l-İslâmî, 1994.
- Karaman, Hayrettin. "İslamofobiye Malzeme Sunanlar". *Yeni Şafak Gazetesi*. 07 Ocak 2016.
- Kâsânî, Ebû Bekr Alâeddin Ebû Bekr b Mes'ûd b Ahmed el-Hanefî. *Bedâiü's-sanâi' fi tertibi's-şerâi'*. 7 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmiiyye, 1986.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b Ahmed b Ebî Bekr. *el-Câmi' li-ahkâmi'l-Kur'ân*. 20 Cilt. Kâhire: Dârü'l-kütübi'l-Mısriyye, 1964.
- Maşalı, Münteha. *Mukayeseli Hukukta Ölüm Cezası ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2002.

- Maşalı, Münteha. “Ölüm Cezası”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 34: 40-43. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Mâverdî, Ebû'l-Hasan Ali b Muhammed b Habib. *el-Hâvi'l-kebîr hüve Şerhu Muhtasari'l-Müzenî*. Thk. Ali Muhammed Muavvaz-Adil Ahmed Abdülmevcud. 19 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1999.
- Mevvâk, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yûsuf b. Ebi'l-Kâsım. *et-Tâc ve'l-iklîl li muhtasar-ı Halîl*. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1994.
- Mutî, Muhammed Necib. *Tekmiletu el-Mecmu' şerhi'l-Mühezzeb li'ş-Şirazi (Nevevî'nin Mecmu'u ve Sübki'nin Tekmile'si ile birlikte)*. 20 Cilt. Beyrût: Dâru'l-fikr, t.y.
- Özgenç, İzzet. *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Remlî, Şemseddin Muhammed b Ahmed b Hamza el-Ensârî. *Nihâyetü'l-muhtâc ila şerhi'l-Minhâc*. 8 Cilt. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1984.
- Ruaynî, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b Muhammed b Abdurrahman. *Mevahibü'l-celil fî şerhi Muhtasar-ı Halîl*. Thk. Zekerîya Ümeyrât. 6 Cilt. Beyrût: Dâru'l-fikr, 1992.
- Rush, Benjamin. *An Enquiry Into The Effects of Public Punishments Upon Criminals And Upon Society*. Philadelphia: Printed by Joseph James, 1787.
- Rûyânî, Ebû'l-Mehâsin Abdülvâhid b. İsmail. *Bahrü'l-mezheb fî fûrû'î mezhebi'l-İmâm eş-Şâfi'î*. Thk. Tarık Fethi es-Seyyid. 14 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2009.
- Selman b. Muhammed Ali. *Keyfiyyetü tenfizi'l-ukûbeti'l-kisâs fi'n-nefs ve mâ dühneha fi'ş-şerîati'l-İslâmiyye ve tatbîkâtiha fî muntakati'r-Riyâd*. Yüksek Lisans Tezi, Akademiyetü Nayif el-Arabi, 2000.
- Semerkandî, Ebû Bekr Alâeddîn Muhammed b. Ahmed b. Ebî Ahmed. *Tuhfetü'l-fukahâ*. 3 Cilt. Beyrût: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1984.
- Serahsî, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl. *el-Mebsût*. 30 Cilt. Beyrût: Dâru'l-marife, 1989.
- Şafii, Ebû Abdullah Muhammed b. İdris eş-. *el-Üm*. 8 Cilt. Beyrût: Dâru'l-marife, 1990.
- Udeh, Abdülkadir. *et-Teşrîu'l-cinâiyyi'l-İslâmî: mukarenen li-kanûni'l-vaz'î*. 2 Cilt. Beyrut: Daru'l-kâtibi'l-Arabî, t.y.
- Umerî, Said b. Züheyr. *Keyfiyyetü tenfizi'l-hudud*. Riyad: Akademiyetü Nayifi'l-Arabiyye li'l-Ulumi'l-Emniyye, 2003.
- Uteybî, Salih b. Ali el-. *İ'lânu'l-hudûdi'ş-Şerîyye ve'r-radu'l-âmm*. Riyad: Akademiyetü Nayifi'l-Arabiyye li'l-Ulumi'l-Emniyye, 2000.
- Yiğit, Yaşar. *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*. Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık, 2012.

Zeylaî, Ebû Muhammed Cemaleddin Abdullah b Yusuf b Muhammed. *Nasbü'r-riye li-ehâdîsi'l-Hidaye*. 4 Cilt. Beyrût: Müessesetü'r-reyyan, 1997.

Zeylaî, Fahreddin Osman b. Ali b. Mihcen. *Tebyînu'l-hakâik fî şerhi Kenzi'd-dekâik*. 6 Cilt. Bulak: el-Matbaatü'l-kübra'l-emiriyye, 1313.